

No figura encara en el *DTo.*, però sí en Lacav., definit «potra, trencadura: malaltia: hernia, raxex, ilei in scrotum procidentia».

DERIV.: *Herniar* (*Dfa.*, però el recordo ja en ús c. 1920); *herniat* [id.]. *Herniari* [*DOrt.*]; *herniària*.⁵ *Herniós* [Lacav.]; *CosTort.*: «De catiu, cativa, cavall, rocí --- o tot altre bestiar --- vici aparexent és: geperut denant o detràs, e senyal de nafres, orbetat, rancaylós, lagaynós, *erniós* ---» (ed. Ol., p. 380). *Ernia*, que suposo falta ortogràfica accidental per *èrnia*, «tristes-¹⁰ tesa, malhumor», a Ribes i Ripoll segons *AlcM*, mentre que Alart en l'*InuLC* dóna «*erni*: inquietude» com a usual en el Rosselló: evidentment germà del fr *hargne*, abans *hergne* 'rancúnia', i adjectiu *hargneux* 'rancorós', degut segons Bloch-Wartburg a un encreuament del ll. *hernia* amb el verb germ. *harmjan* 'danyar, perjudicar' (angl. i al. *harm*); *erniós* 'malhumorat'. També la variant fonètica *àrnia* (o *arnia*?) es va usar, amb el sentit etimològic, en la nostra llengua, car en el *Torcimany* explica així Aversó els dos significats del mot *potra*: 1) «per *arnia*» i 2) «per bestia femella jove» (o sigui poltra, egüeta). *Hernista*.
CPT.: *Herniotomia* [*DOrt.*].

HEROI, pres del ll. *hērōs*, *hērōis*, i aquest, del gr. *ἥρωος*, *ἥρωος*, 'semidéu', 'cap militar èpic'. □ 1.ª doc.: *heroe*, 1695, Lacav.

«Home heroich, *heroe*: heros, -oís». El *DTo.* només porta l'adjectiu: «*heroica*, *dona*: herois, -idis, heroïsa» (1647), al qual en l'ed. de 1670 afegeix «*heroich*, *home*: heroes»; Belv. el porta accentuat *hèroe*, Lab. 1840 no li posa accent. Els poetes nostres de la Renaixença l'accentuen en la *hè*: «Al temps que 'l gran Alcides anava per la terra / --- / En tant, del Ròse vora les aygues,apedregan / al *hèroe* grech deformes y rabassuts gegants, / sota quiscun dels còdols ---», *Atl.* 1877, I, 40b (ja en la versió de 1867: «mentrestant a prop d'Arles a l'*hèroe* apedregan...»). «Mes ja de les guspieres d'inspiració que hi volan, / al front de l'*hèroe* envian la més hermosa 'ls cels, / com de florides branques, que als passarells bressolan, / una flor cau, que fóra germana dels estels», id. IV, 1b (1867, 1878).

«De les augustes coves, tot just al fer-hi entrada, / a mitja veu digueren els noms allà perduts, / dels *hèroes* de la terra i de sos déus vençuts», Costa i Ll., *La Deixa del geni grec* III, v. 64; «Els que dins coves del desert s'amaguen / demà seran els *hèroes* d'Israel, / i vindran a combatre en llurs banderes / les legions angèliques del cel», JnAlcover (*Abigail*, v. 38, O. C., p. 85). També Pitarra, en nivell més popular, havia escrit xaronament una gatada «Los *hèroes* y les grandeses».

Pròpiament aquesta accentuació era un barbarisme introduït pels poetes castellans dels Ss. XVI-XVII (Lope de Vega, i segons sembla ja Herrera i Góngora); i allà,⁵⁵ si bé topà amb resistència (Cascales i d'altres, incloent-hi el *DAut.*), va acabar per generalitzar-se. Però no sols era contrari a l'accentuació del ll. *herōem*, sinó també a la de l'it. *eròe* i la del port. *herói*. Sobretot, aquesta forma amb -e final que no era -e de suport,

tenia un aspecte poc català i fins acastellanat. Fabra ja recomanava adoptar una forma *herói*, en la seva *Gram.* de 1912 (p. 405), decididament apadrinada per l'I.E.C. (*DOrt.*), la reforma aviat es generalitzà (fins el seu contradictor AMAlcover l'havia ja usada com a cosa pròpia el 1924, *BDLC* XIII, 253); *AlcM* adopta doncs una posició massa vacil·lant, i retrògrada, en continuar mostrant-s'hi una mica tebi: anys ha que aquesta és una qüestió liquidada.

DERIV.: *Heroic* [1531,⁴ 1647, *DTo.*, supra; «lo que pertany a home *heroich*; *dona heroica*, *vers heroich*, *acció heroica*», Lacav.; i *AlcM* n'addueix ja un testimoni de 1498] (*herói*, -ins, no és més que una badada d'una escriptora, que no s'havia de recollir). *Heroicitat* [Belv.]: «si 'n va fer d'*heroicitats*, anant de roda en pila, sempre al costat del seu país, lo famós cabecilla tortosí», Vergés Paulí (*Espurnes* v. 71). *Heròina* [Labèrnia 1864]. *Heroisme* [Lab. 1864].

CPT.: *Heroicament*, c. 1710, «Lo Despertador de Catalunya» acusa el govern del Duc d'Anjou de «posar encarcerats als qui *heroicament* defensaven las lleys municipals».

¹ «Manau les nou muses, - estrenus poetes, / y ab actes *heròyces*, - primors mol perfetes, / mostrau ---», versos anònims avantposats a l'ed. prínceps de Jaume Roig, *Spill* (7c, ed. Chabàs, p. 372); que es pronunciava amb dièresi ho demostra el fet que tots els hemistiquis d'aquests 72 versos són paroxítons.

HERPES, pres del ll. *herpes*, -ētis, m., i aquest, del gr. *ἔρπης*, *ἔρπητος* m., id., derivat de *ἔρπω* 'm'arrossego', per tal com és un mal que s'estén o propaga a flor de pell. □ 1.ª doc.: fi S. xv, Cauliac; Lab. 1840.

Vulgarment en fan una *herpa*. Per al terme verament popular, veg. *BÈRBOL*.

DERIV.: *Herpètic*. *Herpetisme*.

CPT.: *Herpetologia* [*DOrt.*]. *Herpetòleg* (add. de Fontserè al *DOrt.*).

⁴⁰ *Hersa*, V. *èrpol* *Hesitació*, *hesitar*, V. *adherir*

HESPERIDI, aplicat a la família de les taronges, que naixien a l'Hort de les Hespèrides.

HETERA, pres del ll. *betaera*, i aquest, del gr. *ἑταῖρα* 'companya, amiga', 'cortesana', femení de *ἑταῖρος* 'company'. □ 1.ª doc.: *Dfa*.

També s'havia usat (Alomar etc.) una forma *hetaira* més atansada a la del grec.

HETER(O)-, forma prefixada del pronom grec *ἑτερος* 'altre'. *Heterodox* [-oxo, Lab. 1840], gr. *ἑτερόδοξος* 'que pensa altrament', cpt. amb *δόξα* 'opinió'; *heterodòxia* [Lab. 1888]. *Heterogeni* [Belv., -èneo], pres del b. ll. *heterogenēus*, i aquest, del gr. *ἑτερογενής*, format amb *γένος* 'gènere'; *heterogenèitat*; *heterogènesi*. *Heterocarp*, amb *καρπός* 'fruit'. *Heterocèfal*, amb *κεφαλή* 'cap'. *Heteroclíit* [1868, *SLitCos-ta*], *ἑτερόκλιτος*, amb *κλίνω* 'jo declino'; *heteroclisi*,⁶⁰ abstracte corresponent. *Heteròcron*. *Heterodont* [1868,